

Kvantifikator för en Dag

Essays dedicated to Dag Westerståhl on his sixtieth birthday

Filosofiskt 50-tal i Göteborg

Mats Furberg

På hösten 1952 började jag läsa filosofi med glädje vid högskolan. Ämnet hade sagts ge god träning för vadhelst man i övrigt studerade, och det var jag villig att tro. Efter funderingar fram och tillbaka planerade jag att därefter läsa några betyg i litteraturvetenskap och engelska och bli gymnasielärare. Den framtiden glädde inte. Men en födkrok skulle man ha, och läroverksadjunktens bana var hederligare än prästens. Naivt räknade jag med att så småningom försörja mig med pennan.

1.

Vi var få, vi som hade letat oss fram till en lärosal i övervåningen på Göteborgs högskolas byggnad i Vasaparken. Rummet dominerades av en spiraltrappa upp till vinden. Föreläsaren var en spenslig gleshårig man i svart professorskostym, vit skjorta, svart slips, oinfattade glasögon och svarta snörkängor. Hans namn var Ivar Segelberg. Trettioåtta år gammal satt han sedan ett år på Magnus Röhss' lärostol i Filosofi.

Hans föreläsning, hållen utan manuskript och synbarligen riktad till Vasaparkens kastanjer, var fullständigt obegriplig. Min enda uppmuntran var att jag inte var ensam om den upplevelsen, att döma av de nollställda ansiktena hos resten av auditoriet.

De rudiment som dröjer i minnet tyder på att han ville föra in oss i filosofisk antropologi genom att skilja mellan två sätt att betrakta en penna, detta filosofers älsklingsobjekt. Det ena var tecknarens där pennan är perspektivisk, sedd snett framifrån, skuggande osv; det andra alltagsseendet där perspektiv och skuggor inte spelar stor roll: vi ser sånt som vi "strikt taget" inte ser, som att pennan har en baksida, är fingervänlig och duger att skriva med. Han lät nog inte seendet ha en historisk dimension, som när vi ser erfarenhet i ansiktsrynorna och slit i handens valkar och deformationer. Tillfrågad skulle han ha gjort det, men min ungdoms Segelberg var mer hågad för synkroni än diakroni. Kanske talade han om vad vi skulle ha distinktionen till men kan ha tyckt att det fick vi klura ut på egen hand; han var inte mannen att leda nybörjare vid handen.

Modfälld cyklade jag hem efter denna första inblick i dåtidens akademiska filosofi. Sannolikt var det endast envisheten jag har i fädernearv som tog mig tillbaka, igen och igen. Nämnvärt klokare blev jag inte men alltmer fascinerad av vad det nu var som fascinerade professorn. Nåt verkade finnas där, fast Gud vete vad. Fråga tordes jag inte, mindre för att jag var blyg än för att jag inte lyckades formulera en enda fråga som i mina egna öron lät ofånig. Jag behärskade inte filosofiska.

2.

Förmodligen övergav han snabbt föreläsandet som inte passade honom och övergick till filosofiskt småprat med den krympande grupp som höll ut. Avståndet mellan professor och student var ofantligt. Det blev dödstyst i rummet då Segelberg kom in, ännu inte bortåt timmen försenad. Vi reste oss och stod tills han viftade åt oss att sätta oss. Vi titulerades 'kandidaten' och 'fröken', som om studentskor inte var ämne till äkta akademiker. Han var 'professorn', inte 'Ni' som hade varit framfusigt.

Ceremonierna underlättade inte den undervisningsform han kom att lita till, den att med absurda exempel eller absurda påståenden om vardagliga exempel driva oss dithän att någon exploderade: 'Men professorn då! Förstår inte professorn att...?' Han sken upp och hittade på motexempel. Snabbtänkt som få tycktes han blockera varenda invändning tills han tröttnade eller av pedagogiska skäl lät oss kattungar slå klorna i det undflyende nystanet.

Metoden krävde en stor retsticka för att i 50-talets början förmå blyga nybörjare att attackera professorn. Dess största svaghet var dock att alltför mycket blev jakt för jaktens skull. Långt ifrån alltid brydde han sig om att visa att vad vi hade gjort var relevant för problem som även vi såg som viktiga.

I stora världen kunde J L Austin på liknande sätt fast mer metodiskt ägna timmar av Informal Instruction åt att diskutera skillnader mellan 'mere', 'pure' och 'sheer' men sa från början ifrån att han inte var ute efter att lösa ett filosofiskt problem även om han inte skulle förvånas om distinktionen visade sig nyttig (även) där. Han hade inte mycket emot att betraktas som språkforskare. Det hade Segelberg. Han var villig medge att språkteori har filosofiska inslag, men det har också botaniken (hans passion), och ingendera är filosofi.

Han var benägen att dra gränser även *inom* filosofin. Föregångaren Gunnar Aspelin hade spänt över hela filosofiämnet, men själv var han teoretisk filosof och lär i ett brev till högskolan ha understrukt att den praktiska behärskade han inte och åtog sig inte att fuska. Strax efter hans tillträde utsågs docent Sven Wermlund från Uppsala till ”lärare” i praktisk filosofi. De två utgjorde tillsammans institutionens hela personalstyrka.

3.

Segelberg – som kanske inte hade läst Platon annat än genom att bläddra och punktanalysera – skulle inte ha smickrats av att kallas en göteborgsk Sokrates, men på Sokrates’ sätt lurade han oss att göra filosofi i stället för att läsa filosofi. Med Sokrates lämnade han oss osäkra på om hans felresonemang var uppsåtliga, gjorda för att få oss bli på vår vakt. Båda *uppvisade* felslut mer än analyserade dem. Båda litade till vår förmåga att själva genomskåda dumheter. Ingen ”suffered fools gladly”, men Segelberg på seminariehumör stod ut med mycken okunnighet, återigen som Sokrates.

Som andra professorer måste han då och då sitta i betygskollegiet vid disputationer. Han var känd för att se mellan fingrarna med logiska blottor i historiska och litteraturhistoriska avhandlingar. Det som imponerade på honom var orken att vada igenom så mycket och så grumligt material. Att vadarna därtill skulle tänka, det kunde inte begäras.

Helt allvarlig var han väl inte, men anekdoten belyser hans intellektuella arrogans som jag alltför snabbt tog efter och hans genuina men motvilliga beundran av förmågan att uthärda tristess. Sokrates kunde ha applåderat.

4.

Lektionerna låg på kvällen fast han stoppades från att börja klockan 21, förmodligen mindre av oss än av vaktmästar Rönn som ville stänga. Ungkarlen tänkte nog aldrig på att sena kvällstider hindrade småbarnsföräldrar från att närvara. Ingen påminde honom.

Höstskymningen hade övergått i natt då han slutade lektionen. Var vädret klart ställde han sig ute på den långa högskoletrappan och undervisade med ljus nyköpingsröst om stjärnehimlen för oss och en växande skara förbipasserande studenter. Han pekade ut olika stjärnbilder, så svag var belysningen vid 50-talets början mitt i Sveriges näst största stad.

Efter stjärnестunden brukade han dra med oss till ett så enkelt kafé som möjligt; för några av oss var redan en femtioöring en dryg utgift. Själv ickerökare satt han inne i de tätaste tobaksmolnen, läppjade silverté och blandade en dos filosofi med tre doser akademiskt skvaller, gärna från Uppsala teologiska fakultet i vilken han via brodern Eric hade en icke uppbygglig insyn.

Hela tiden fortfor han att titulerade oss 'kandidaten' och 'fröken'. Vi svarade med 'professorn', till övriga gästers förstulna sneglingar. Göteborg var en utpräglad arbetar- och hamnstad, dominerad av raderna av lyftkranar längs kajerna, av de tre skeppsvarven Eriksberg, Lindholmen och Götaverken, av storrederierna Broströms, Transatlantic och Nordstjärnan, av Kulan (SKF, Svenska Kullager Fabriken) samt i viss mån av Volvo. En professor var ännu en *mycket* hög statstjänsteman, utsedd av regeringen i konselj. Att ett sånt högdjur satt på det sjabbiga Flygarns Haga var en smärre sensation som Segelberg njöt av; blyg var inte Riddaren av Nordstjärne Orden. Att han hade nedlåtit sig till att ta emot en kraschan, förmodligen med krökt rygg, skakade mig: han *kunde* inte ha varit allvarlig, han *måste* ha accepterat på pin kiv!

5.

Han var vetenskapstroende. Hemifrån hade jag föreställningen att vetenskap var medicinsk forskning och teknologi, punkt. De disciplinerna sågs med respekt, men huruvida sjukdomar skulle botas och atomkraften tämjas stod i Guds hand, inte i människans. Vetenskap var inget att *vörda*.

Nitton år och alltmer sekulariserad antog jag att professorn hade rätt och övertog (vad jag trodde var) hans tro utan att rätt veta vilken den var och varför jag skulle gå med på den. Hedenius' *Tro och vetande* konstruerade jag som ett envig mellan å ena sidan religiös tro, fattad som försanthållan, inte som tillit till en vän, och å andra sidan "vetenskap". Samtidigt hade jag för mig att vetenskap hade hand om vetande (\approx kunskap), medan tro var sånt vi hade för oss i brist på vetande. Det som inte var vetande var ickevetande, endera vidskepelse eller något som kravlade hän mot vetande.

Det var onyanserat, som tidig spekulation brukar. Därtill var det konfyst. Fast jag levte inom synhåll för levande religion slogs jag inte av hur många *slags* fenomen substantivet 'tro' täcker eller av hur få av dem som mer än nödortfigt är försanthållanden. Inte heller

kom jag på den kompletterande tanken att vetande/kunskap likaledes är en brokig samling fenomen. Lika lite som 50-talets Hedenius och 50-talets Segelberg ställde jag frågan till cartesiansk kunskapsteori om vetande verkligen är tro immun mot tvivel. De invändningarna inställde sig sent, i mitt fall troligen under inflytande av först Austin och sen Wittgenstein, långt från Göteborg och Segelberg.

Ungdomens sammanblandningar bidrog till att jag tidigt fångades av kunskapsteori. I den tappning jag länge anammade utan att Segelberg rappade mig hårt på knogarna var kunskapsteori – eller epistemologi som jag förståss sa i de snobbiga åren – analys av begreppet kunskap, en analys som utsträcktes till begreppet vetande. Begreppet begrepp problematiseras inte. Ej heller togs pragmatiska hänsyn, alltså hänsyn till vetandens och kunskapens gärningssida. Inte heller studerades de två begreppens historia – med motiveringen att begrepp såsom begrepp saknade historia, var tidlösa!

Här minns jag inte vad som kom från Segelberg, dominerande den timme han var pigg, och vad som kom från de mattare ljusen Håkan Törnebohm och Lars Gurmund. De var äldre, längre komna och mer belästa än PerÅke Walton, gymnasiekamraten som nog lockade in mig i filosofin, och jag. De misshälligheter som inte påtalades i deras inbördes diskussioner gick mig förbi.

Den första akademiska filosofibok vi sattes vid var Arthur Paps *Elements of Analytic Philosophy*. von Wright har sagt att den sannolikt var boken som gjorde 'analytisk filosofi' till gängse beteckning för den tankeriktning som hade Bertrand Russell och G E Moore till föregångsmän och som på tyskt språkområde hade utvecklats av till exempel Schlick i Wien och Carnap i Berlin.

Utmärkande för *Elements* var bland annat historielösheten: man kunde filosofera om vadsomhelst, och filosofen behövde lika lite känna filosofins historia som kemisten kemins. Dess filosofi var, tror jag, en nedbrytning av komplexa språk och tidsneutrala begrepp i likaledes språk och tidsneutrala småbegrepp som i sin tur inte kunde brytas ner. Segelberg satte säkerligen många käppar i Paps hjul, sånt var hans kynne; men detta är vad jag minns av den enda systematiska införing i "analytisk" filosofi jag fick av honom.

Den kontextlösa begreppsanalys av vardagsproblem han gjorde med oss förtog filosofiskt hans vetenskapstro. Problemen krävde inga fackvetenskapliga förkunskaper, endast en

betraktarhållning svårförenlig med vetenskapligt experimenterande samt kontraproduktiv i praktisk filosofi (som ju inte var Segelbergs gebit).

6.

Min tid som vetenskapstroende blev kort. På 50-talet var positivism fint. Filosofiskt finast var den logiska positivism där ett påståendes mening uttömdes i dess sanningsbetingelser. Det var en godbit för Ivar. En dogm, underhållen eller skapad i Poppers *Logik der Forschung*, var att *all*påståenden bara kunde falsifieras och *någon*påståenden bara verifieras. Det var lätt göra kombinationer som varken kunde det ena eller det andra. Innebar detta beklagliga status att de var obegripliga? Och grundpostulatet att meningsfulla är endast påståenden som är verifier- eller falsifierbara, är det verifier-/falsifierbart? Troende, inte blott av religiös art, hade det svårt med Ivar. Det var en glädje att skåda och ett memento för den säkerhetstörstande. Jag förvånades när Wedberg senare sa mig att Ivar i ungdomen hade haft ett altare på sitt rum.

Kvar stod en övertygelse om att särskilda skäl behövs för att *inte* lita på vad den säger som har specialstuderat ett visst ämne och blivit nagelfaren av icke-godtrogna kolleger. En återgång till from kritiklöshet var inte längre möjlig. De studentår då man mer nosar runt än följer ett spår var mindre en förkovrings- och mognadstid än en period då jag strävade bort från allt hemvant för att på egen hand se mig om och andas vad jag trodde var frihetens luft. Rörelsen bort var viktigare än rörelsen till. Och filosofins uppgift, höll jag på att lära, var inte att ena som jag under gymnasietiden hade för mig; den var att söndra.

Detta 'icke X utan fastmer Y' var bättre än det juvenila 'icke X utan icke-X' men knappast fullt klokt. Dock har jag än idag en viss svaghet för det.

7.

Efter två betyg i teoretisk då Segelberg dragit mig åt sidan och som seden bjöd lagt bort titlarna hade jag börjat snegla åt den praktiska filosofin. För att göra nåt matnyttigt satte jag även igång med litteraturhistoria, men det kändes som tidsfördriv, inget jag måste gå in i ordentligt före min död.

Så det blev Praktisk filosofi. Samtidigt skrev jag klar en uppsats i Teoretisk om ”flyktiga propositioner”: enligt en vanlig tanke skulle imperfektum i *Brutus mördade Caesar* analyseras *För någon tidpunkt t, Brutus mördar Caesar vid t, och t är före nu*, där verben är tidlösa och *nu* namn på en tidpunkt som med sekundvisaren flyttar sig var gång adverbet uttalas. Om Cassius efter knivdådet sa att Brutus mördade Caesar skulle han alltså uttrycka en annan ”proposition” än jag uttrycker med samma ord. Lösningen torde bestå i att förkasta tempusanalysen och dess förutsättning att ‘nu’ åsyftar en *punkt*.

Praktisk var ett ämne jag hade fuskat i som gymnasist, bland annat genom att hävda att tycken är subjektiva; om jag tycker om glass har jag inte fördolt gjort gällande att du bör göra detsamma. Fäller jag däremot värdeomdömet att glass är gott har jag gjort något i stil med dragit i härnad för mitt omdöme; du som förkastar det har *motsagt* mig. Ungefär så hade jag nog tänkt argumentera även i den praktiska uppsatsen. Hur det blev vet jag inte, den är inte bevarad.

Kontrasten till den kunskapsteoretiska diskussionsart som dominerade Teoretisk var stor, och den senare var roligare. Att jag så småningom under ett drygt decennium skulle bli huvudman för den Praktiska filosofin i Göteborg kunde jag inte drömma om; jag var Ivars man.

8.

Om skillnaden mellan Teoretisk och Praktisk var stor var skillnaden större mellan Segelberg och docent Sven Wermlund, ”läraren” i Praktisk. Den var stor också till det yttre. Sven var reslig men framför allt fet, så fet att det var det första man tänkte på. Ivar sa att den mest märkbara skillnaden mellan huvudmännen i Teoretisk och Praktisk var kroppsvikten. Själv vägde han ännu inte mycket, och det gjorde sannerligen inte heller Anders Wedberg och Gunnar Aspelin; medan Ingemar Hedenius, Harald Ofstad och Manfred Moritz inte var herrar man flyttade genom att blåsa på dem. Den atletiske uppsalaprofessorn i Teoretisk Konrad MarcWogau var ett gränsfall. Med efterträdaren Stig Kanger blev generaliseringen befängd. Men kan ha nått den häcklades öron och förstärkt ett redan svårt komplex.

Sven var lärd och skygg, Ivar olärd åtminstone i filosofi och inte bekajad av nämnvärd blyghet. Sven läste; om Ivar gjorde det dolde han det noggrant för oss studenter. Sven skrev; den Ivar jag kände hade sina dar med pennan bakom sig. Ivar glittrade även då han

var som dummast, och ju äldre han blev desto mer avtog skärpan; Sven hördes aldrig prata strunt men aldrig heller säga en kvickhet att begrunda i dagar och veckor. Ivar var en slarver och ett original (och mån om att vara det), Sven plikttrogen och genomsnittlig. Vi unga som hade upptäckt tänkandets glädje flockades obarmhärtigt kring Ivar.

9.

Sven hade disputerat på en avhandling om Andreas Rydelius, 1700-talsfilosof och biskop. Hans lärare var Torgny T:son Segerstedt, professor i Praktisk före bytet till sociologi men knappast sedd som filosof av dem *vi* betraktade som filosofer. Svens inriktning efter avhandlingen vette åt socialpsykologi och sociologi som i *Samvetets uppkomst* (1949) och passade illa med Ivars.

Han vantrivdes nog i Göteborg dit han flyttat från Uppsala med sin mamma. De verkade knappt ha något umgänge i stan. Sannolikt såg han sin tjänst som en han var nödd och tvungen till för livsuppehållet. Som så mycket universitetsfolk plågades han av undervisningen. Den egentliga verksamheten utövades i skrivkammaren.

Minst illa till mods var han som föreläsare, förskansad bakom en hög ståpulp, döpt till Wermlunds predikstol. Filosofiämnen hade flyttat från Vasaparken till Bengt Lidnersgatan 7, idag viste för genusvetenskapen; den gamla privatvillan rymde dessutom historia, ekonomisk historia och ostasiatiska språk.

Föreläsningssalen var den forna gillesstugan, och ovanför Svens huvud stod i frakturstil ”Vällust och gamman / trivas väl samman”. Hans koncept, utformade på opersonlig och klanderfri prosa, var tryckfärdiga. De mässades; fadern hade varit pastorsdiakon. Han tog inga pauser för frågor och pinades av proseminarier. Då han inte hade manus i hand sneglade han blygt efter flickor, vilket noterades och halvt hånades (‘Hur ska han få ihop det stereometriskt?’), ett hån han säkert märkte.

Tillströmningen till Praktisk var mycket större än till Teoretisk. Förklaringen var att betyg i ämnet meriterade vid antagning till polisskolan (mycket manlig) och till Gymnastiska centralinstitutet GCI (närapå lika kvinnlig). När sociologi blev eget läroämne i Göteborg föll antalet studerande i Praktisk nästan fritt. Vår amanuens försökte bromsa med att man

ändå borde höra Sveriges tråkigaste föreläsningar. Att denna skändlighet inte stoppades vittnar om hur omogna vi äldre var.

10.

Wermlund var i särklass mest beläst på institutionen och hade god filosofisk smak. Böcker som har blivit moderna klassiker hamnade tidigt på Göteborgs läslista. Moralfilosofi blev intressant när den eländiga normativa etiken (utilitarism!) byttes ut mot metaetik, med Stevenson, Hare och så småningom Nowell-Smith som ledande namn. Undervisades det på dem har det fallit ur minnet; jag tror vi läste på egen hand, och då var Teoretisk god hjälp. Proseminarielitteraturen (upptäckte jag häpen), den var BRA. Markant undantag var en bok vald just för sin uselhets skull; han trodde den skulle reta till diskussion.

Uppgifter delades ut i tur och ordning till deltagarna och bestod i att referera ett kapitel. Naturligt nog blev nybörjarreferat översättning, eventuellt med svåra passager överhoppade. Det fann han sig i, likaledes att i nästan två timmar utan rast lyssna på en knackig och monoton svengelsk uppläsning som Segelberg skulle ha avbrutit efter maximalt fem minuter, utan att ha något ersättningsämne (förberedd var han sällan) men med god uppfinningsrikedom.

Då den kallsvettige tystnade frågade Wermlund om någon hade något att säga. Alla stirrade i bordet, han dök pustande ner i sin bukiga portfölj, halade upp en tysk, fransk eller engelsk bok och översatte lektionen ut. Kommentaren var välvald, men han undvek att höja ögonen och säga *något* på egen hand om kommentarens bidrag till diskussionen.

En arm sate skulle referera en uppsats om "morality". Han hade läst fel, så 'morality' blev 'mortality'. Med stenansikte frånsatt en alltmer plutande mun lät Wermlund honom fortsätta till slutet, och sällan har nittio minuter känts så långa. Troligen fann han det hela så genant att han inte visste vart han skulle ta vägen och hoppades på ingrepp från någon vid bordet. Det kom inte.

I motsats till Ivar gick han inte på kafé efter undervisningen. Däremot hade han en bjudning hemma hos sig vid terminens eller kanske läsårets slut, med mycket mat och dryck. Eftersom vi nätt och jämt kände honom, flertalet inte var du med honom och han inte var en sällskapsbroder blev det sällan så lyckat som hans ansträngningar hade förtjänt.

11.

Hans mest filosofiska bok handlade om predikan och gick till rätta med vad teologen Gustaf Wingren hade sagt i saken. Tore Nordenstam (som började lite efter mig) och jag menade att Wingren kunde läsas välvilligare och skrev en *Ehrenrettung* i form av en uppsats som vi övertalade Wermlund att behandla på sitt seminarium. Att just vi två skulle försöka *rädda* någon är så osannolikt att jag undrar om vi inte var ute efter Wermlunds skalp. I så fall fick vi vårt straff.

Vi mötte en Wermlund som tog upp våra argument ett efter ett, jämförde med Wingrens ord och inte lämnade sten på sten av vår framställning. Det var som att bli biten av en fisk som slutat kippa efter andan, genant, stimulerande och tankeväckande och efterlämnade respekt för mannens filosofiska förmåga och förundran över att han så lite utnyttjade den. Det var det nyttigaste och enda roliga seminarium jag var med om av dem med honom som ordförande.

12.

Han och Ivar hade inte mycket att säga varandra. Med åren försämrades förhållandet tills de inte kunde talas vid ens i telefon. En amanuensuppgift blev att förmedla dem emellan. Ivar stod jämte pojken och talade om vad som skulle sägas i luren, och pojken rapporterade Svens repliker.

Vad de hade råkat ihop om har fallit ur minnet. Att det förr eller senare skulle ske var förutsägbart och rörde sannolikt mest personfrågor: Sven uppmuntrade folk som Ivar, utan att ha pratat med dem, ansåg undermåliga. Så ofelbart som Ivar själv ansåg var hans omdöme inte, men förargligt ofta kom han på ingen tid fram till en bedömning som vi andra långt om länge måste instämma i. På äldre dar ville han göra något om intuition, men det blev i vanlig ordning inte av.

Mitt intryck var att Sven för Ivar var en imb(ecill), definierat som en person befördrad över sin intellektuella kompetensnivå; dit hörde majoriteten av filosofiska fakultetens professorer med Alvar Ellegård och Erik Lönnroth som lysande undantag. Sven räknade mer godmodigt Ivar till de "klipska men okunniga". Att vi som stod på någorlunda god fot med båda inte ens *försökte* medla mellan så småbarnsbarnsliga vuxna är oförlåtligt.

13.

Då jag efter 360 dagars värnplikt muckade var Göteborgs högskola förvandlad till Göteborgs universitet. Vid övergången hade Harry Martinson, då aktuell med *Aniara*, blivit hedersdoktor och nån dag senare varit huvudperson i ett seminarium vid filosofiska institutionen. Till min grämselse hade jag inte permission att delta. Vad Ivar som inte hade mycket till övers för lyrik ansåg om Martinson fick jag aldrig reda på, men Gunnar Ekelöf avfärdade han som alkoholist med delirier.

Före inkallelsen hade jag tagit två betyg i praktisk och tog nu itu med en trebetygsuppsats. Ämnet var liksom det om flyktiga propositioner taget från G E Moore, denna gång uppsatsen ”The Conception of Intrinsic Value”, en svår uppgift för en som ännu var på akademisk grundnivå. Men det redde sig, fast handledning inte gavs.

Visserligen hade handledning inte funnits i Teoretisk heller, men Ivar som ofta inte hade någon plan för sina högre seminarier var alltid villig ta upp vad deltagare var intresserad av; så informellt blev innehållet i vad jag hade haft att säga om flyktiga propositioner tröskat, ibland så grundligt att inte mycket var kvar. Ivar hade nog inte dragit sig för att göra detsamma med mina värdefunderingar och råkade dessutom ha läst Moores uppsats, men en vag känsla av tillbörlighet avhöll mig från att bjuda in honom i Svens region.

Med tre betyg i vardera Teoretisk och Praktisk tog jag ut en filosofie kandidatexamen. Den var tröst för ett tigerhjärta; jag kände mig på tok för dum för att fortsätta.

14.

Så småningom kom hjärnan igång fast inte på alla cylindrar. Jag repade mod att ta mig an mer filosofi och sökte ett licentiestipendium. Det gick min näsa förbi; kandidatexamen var ”alltför smal”. Jag blev ursinnig: på tre betyg i historia och tre i litteraturhistoria, dessa fjäderviktsämnen, fick man minsann stipendium men inte på tre i Teoretisk plus tre i Praktisk! Hur fräck fick stipendienämnden vara? Den skulle få se!

På gymnasiet hade jag för ros skull läst författarna på litteraturhistorians kurslista utom Büchner och Tolstoj, och jag hade minne. Litteraturteori fattades men kunde inte vara svår då litteraturvetare klarade av den. På nån månad hade jag läst in det felande och repeterat det förut lästa men hållit på dag och natt och kom till tentamen med deg i huvudet.

Staffan Björck var examinator. Han låg utsträckt på en schäslong och rökte pipa. Tillslut kom hans famösa långfråga. Sture Allén lär ha fått redogöra för allen(a) i svensk litteratur; min fråga rörde svenska akademins sekreterare genom tiderna och deras inflytande på litteraturbedömningen. Jag hade inte funnit de flesta värda att lägga på minnet men tog Gud i hågen och sa att om professorn är snäll att ge namnen så redogör jag för inflytandet. Han log åt kaxigheten och villfor begäran. Det gick galant. Det hade jag inte väntat, men tekniken från gymnasiet fungerade: skapa en helhet av mer än det efterfrågade, så dyker detaljer upp som pekar åt olika håll, och några av dem bör ge svar på frågan. Vi vet mer än vi tror och kommer ihåg mer än vi inbillar oss; det gäller att sporra oss själva.

För Björck skrev jag därpå en tvåbetygsuppsats om Warrens & Welleks litteraturbegrepp i *A Theory of Literature*. Det var ett behagligt ämne där jag kunde pröva tag från Wittgensteins *Philosophische Untersuchungen*, en ännu onyttjad bok utom och inom filosofin. Uppsatsen var alltså strängt taget åter filosofi, troligen bättre än föregångarna. Den togs upp på ett doktorandseminarium i så gemytliga former att jag ett tag övervägde att ge filosofin på båten. I litteraturhistoria kunde jag tydligen göra ifrån mig.

Frestelsen var övergående. Frågade jag mig vad jag ville göra i livet pekade svaret inte åt litteraturhistoria till. Vad skulle jag då göra av all tid jag ägnade lyrik, skönlitteratur, dramatik? Att förvandla livets glädjeämnen till yrke skulle, befarade jag, i mitt fall leda till att de dog sotdöden.

15.

Det var onödigt huvudbry. Nästa licentiestipendium gick till mig. De högre seminarierna började i mina ögon få karaktär av yrkesutbildning, och det var Teoretisk jag riktade in mig på. Kanske var det då Ivar fick ett ryck och försökte få till ett tema i diskussionerna: vi skulle dryfta olika slags paradoxer. Snart tappade han sugen, men det blev två ansatser.

Det ena var hans egen utredning av varför inget kan vara rött och samtidigt grönt över hela ytan, mig veterligt den enda filosofi han fick ner på papper under 27 professorsår. Jag har inte återfunnit den, men mig föresvävar att han såg en likhet mellan sitt problem och det varför en plankan inte kan vara både tre och fyra meter lång.

Den andra ansatsen var mitt försök att förklara en besynnerlighet som flitigt diskuterades under dessa år: precis vad är på tok med 'p, men jag tror inte att p' (alltså till exempel 'Det snöar, men jag tror det inte?'). Förklaringen är *uppenbart* inte Moores att det är ovanligt att någon inte tror sina egna ord och knappast heller att en vanlig motsägelse föreligger. Funderingarna skulle föra en bit på stigen mot gradualavhandlingen. I både mitt och Ivars fall var de smått hetsiga diskussionerna med bland andra Tore Nordenstam väsentliga för det slutliga innehållet.

16.

1956/57 låg jag i Oxford på ett British Council-stipendium. Då jag återkom hade Ivar en påläggskalv, Pelle Lindström, den vardande logikern som i begynnelsen var commonsensare i Moores efterföljd. Seminarierna var fortfarande roliga men kunskapsteoretiska på ett sätt som inte trollband mig längre.

Tiden efter återkomsten styckades upp av äktenskap, studentkårsarbete och Jan Andersson, den starkaste svenska filosofibegåvningen av oss födda på 30-talet. Med honom vidtog ett nytt kapitel i mitt tänkande medan 50-tal gick in i 60-tal. Nog träffade jag Sven och Ivar, skrev licavhandling för båda och gradualavhandling för den senare men hade få samtal med dem; deras och mina intressen hade börjat gå kraftigt i sär. De göteborgska läroåren i filosofi var inte över men skedde inte längre i de akademiska lärarnas hägn utan i samtal mellan Janne och mig, där båda var varandras lärjungar och varandras lärare.

Men det är en annan historia.

Mats Furberg
Professor emeritus, teoretisk filosofi
Götagatan 16
441 39 ALINGSÅS
SVERIGE
mats.furberg@telia.com

Utdrag ur opublicerad självbiografi med arbetstiteln 70.

